

FOCUS DE TREBALL PER A L'ICIP DEL 2022

“CONSTRUCCIÓ DE PAU I ARTICULACIÓ DE LA CONVIVÈNCIA”

1. INTRODUCCIÓ

L'ICIP (Institut Català Internacional per la Pau) aborda el futur amb la convicció de poder fer una aportació rellevant en el terreny de la construcció de pau, l'articulació de la convivència entre grups humans i la creació d'una opinió pública que empenyi cap a la transformació pacífica dels conflictes, tant en l'espai local com en el global.

I ho fa entenent la pau des del seu vessant positiu i de cultura de pau, no només com a absència de violència directa, sinó també com “la presència d'un tipus de cooperació no violenta, igualitària, no explotadora, no repressiva entre unitats, nacions o persones, que no han de ser necessàriament similars” (Johan Galtung).

Per assolir-ho, comptem amb uns actius importants. De bon principi, amb la tradició històrica pactista catalana, amb aportacions tan singulars com les assemblees de Pau i Treva (ja en el segle XI) o el Consolat de Mar, que des del segle XIV ha inspirat nombroses normatives mercantils que són a la base de la legislació moderna. També comptem, en els nostres dies, amb moltes organitzacions que conformen un moviment per la pau dinàmic i rigorós, que ha dut a terme campanyes i iniciatives pioneres i que és actiu també en l'àmbit internacional.

A nivell intern, comptem amb una trajectòria de nou anys de singladura, que ha obert moltes perspectives en diverses àrees de treball i ha assolit un rigor notable en camps com el suport a la recerca acadèmica aplicada, la publicació de llibres i informes sobre temàtiques de pau o l'organització de jornades i seminaris amb el concurs d'alguns dels principals actors de l'àmbit acadèmic internacional -per posar alguns exemples-, amb un equip humà preparat i sòlid.

Aquest document pretén assenyalar un marc general d'actuació, que haurà de ser concretat en funció de les prioritats i oportunitats de cada moment institucional durant els propers anys.

2. DECISIONS FRUIT DE NOMBRESES APORTACIONS

Des del punt de vista metodològic el procés endegat a l'octubre de 2016 per tal de focalitzar l'activitat futura de l'ICIP s'ha desenvolupat en tres etapes: la primera (entre octubre i desembre de 2016), de reflexió interna de la Junta de Govern i de l'equip operatiu, analitzant la marxa del Pla Pluriennal 2015-2018, i en especial aquells aspectes difícils d'assolir en no adequar-se els seus objectius amb els recursos i les capacitats disponibles. També s'ha fet una reflexió sobre possibles temàtiques de pau a abordar, amb una primera preselecció de temàtiques i uns primers consensos sobre marc geogràfic preferencial de treball, aspectes que volem que configuren “la nostra mirada” en l'abordatge dels temes i l'orientació que volem donar a les temàtiques seleccionades.

La segona etapa (gener-març 2017) ha estat de consulta externa, amb sessions de treball amb representants de tots els grups parlamentaris catalans, amb persones properes del món acadèmic, persones becades per l'ICIP, juntes directives i entitats membres de LaFede.cat, amb la Coordinadora d'ONGD i MS de Lleida, la Coordinadora d'ONG socials de Girona i amb l'equip de l'Escola Cultura de Pau de la UAB. Igualment, des del mes de febrer hem celebrat quatre seminaris internacionals de treball per aprofundir en les quatre temàtiques prèviament preseleccionades.

En la tercera etapa (abril-maig 2017) hem fet dues visites d'àmbit europeu, al SIPRI d'Estocolm i al Flemish Peace Institut de Brussel·les, i una darrera sessió de treball de la Junta de Govern, amb membres de l'equip operatiu, per acotar alguns temes oberts i preparar una proposta definitiva.

3. UNA ENTITAT INTERNACIONAL BEN ARRELADA A CATALUNYA

L'ICIP és una entitat de recerca, de divulgació i d'acció les finalitats de la qual són promoure la cultura de la pau en la societat de Catalunya i en l'àmbit internacional, i fer que Catalunya tingui un paper actiu com agent de pau al món (Llei de creació de l'ICIP 14/2007, article 1.2)

L'Institut es regeix pels principis de foment de la pau, la democràcia, la justícia, la igualtat i l'equitat en les relacions entre les persones, els pobles, les cultures, les nacions i els estats, amb la finalitat de treballar per la seguretat humana, el desarmament i la prevenció i la solució pacífica dels conflictes i les tensions socials, l'enfortiment i l'arrelament de la pau i la convivència, i la defensa dels drets humans (Llei de creació de l'ICIP 14/2007, article 2).

De fet, la Llei 14/2007 és prou àmplia, i ja defineix l'ICIP com una entitat creada pel poble de Catalunya, dotada d'autonomia, destinada a la recerca, la formació-divulgació-transferència de coneixement, i acció; dedicada també a la creació d'opinió, i al suport a la societat, a l'acadèmia i a les administracions públiques, d'àmbit internacional i alhora clarament catalana.

Com gestionar aquests objectius tan ambiciosos? La necessitat d'*especialització temàtica* de l'ICIP ha estat molt repetida durant les reunions de consulta mantingudes i aplega un consens bastant general. També ho veu així la Junta de Govern, tant per tenir una veu autoritzada en alguns assumptes de rellevància relacionats amb la pau com també per facilitar un major coneixement i reconeixement singular de l'ICIP entre els instituts, centres de recerca i organismes internacionals.

Amb tot, la construcció d'aquesta *identitat més definida* no ha de limitar en cap cas la capacitat d'actuar o de generar opinió sobre qualsevol tema relacionat amb el treball per la pau, el desarmament, la transformació pacífica dels conflictes, l'educació per la pau o la defensa dels drets i les llibertats, sinó que busca ser referent en alguns aspectes concrets d'aquest treball tan ampli per construir una

cultura de pau. No es tracta, doncs, d'una autolimitació sinó d'una aposta per prioritzar els esforços i els recursos amb claredat.

Què vol dir, això? En primer lloc, una voluntat de *bastir una institució ambiciosa*, capaç d'incidir en l'*escena internacional i alhora en el territori català*. Això no sempre és fàcil perquè ens pot portar, precisament, a dispersar els esforços i pretendre donar resposta a demandes molt diverses –i, en ocasions, fins i tot contraposades-. Per tant es requerirà d'un esforç de claredat i d'acceptació de “dues velocitats”, una més proactiva a partir del nostre focus institucional, i una altra, activa i reactiva alhora, per treballar en altres temàtiques i activitats centrades en la realitat i la conjuntura catalanes, que no podem ni volem oblidar.

Vol dir, en segon lloc, que el mandat de la pròpia llei de creació ens obliga a estar amatents a salvar la distància entre el rigor acadèmic i la comprensió/preocupacions de la ciutadania, sense renunciar a cap dels dos aspectes. Investigació rigorosa, per suposat, però amb una difusió preceptiva de les conclusions de cada recerca a l'opinió pública. Procurar satisfer demandes puntuals de qualsevol interlocutor reconegut, també (sempre que sigui possible), però amb un *segell ICIP* de rigor contrastat i fugint de la conjuntura més immediata i oportunista.

I, en tercer lloc, el fet de disposar d'una seu accessible al públic, ben coneguda dins i fora de Catalunya, una *Casa de la pau* on s'hi pugui hostatjar la biblioteca, una exposició permanent, aules de formació i espai per activitats públiques, oficines, etc. donarien a l'ICIP una empenta decidida cap a la seva visibilitat i major abast.

Tot el que s'ha assenyalat caldrà abordar-ho amb l'equip humà i els recursos materials disponibles en cada moment. L'ambició dels objectius demana un esforç de país per adequar-ne progressivament els recursos, però les decisions que la Junta de Govern pren ara es duran a terme, de forma lenta, si només hi ha creixements vegetatius del pressupost, i de forma més decidida si aquests són expansius.

4. CRITERIS GENERALS D'ACTUACIÓ

4.1. El primer consens de la Junta de Govern de l'ICIP ha estat el de seguir treballant en el futur a partir d'alguns programes d'actuació i fer-los realment *transversals*, és a dir que incloguin sempre:

- la recerca (especialment la recerca aplicada),
- la transferència de coneixement, la formació i la difusió pública,
- la generació d'opinió
- i el suport a algunes accions de pau concretes, relacionades amb cada programa.

4.2. Volem que qualsevol temàtica que abordi l'ICIP tingui *una mirada pròpia* que es caracteritzarà per l'abordatge:

- des de la noviolència i la seguretat humana;
- des de la participació i iniciatives de la societat civil, i l'apoderament de les víctimes dels conflictes, i
- amb perspectiva de gènere i amb especial atenció a les minories i a la diversitat.

4.3. L'orientació dels nostres programes, en general, estarà marcada per la construcció de pau i l'articulació de la convivència, en un sentit positiu i prepositiu:

- una pau que té la seva base en la justícia social, l'acompliment dels drets humans i la preservació de les llibertats individuals i col·lectives; i
- que abordi tant la violència directa com les violències estructural i cultural.

4.4. Aquest serà el focus del treball de l'ICIP, en tres dels quatre programes, i no la prelación d'un programa per damunt dels altres. Tot i això, l'amplitud de l'enunciat "Construcció de pau i articulació de la convivència" ens exigeix centrar periòdicament els esforços de cada un dels programes en algun(s) aspecte(s) concret, renunciant a abordar tots els temes que s'hi poden relacionar.

4.5. D'alguns d'aquests programes (d'un d'ells, o potser de dos) n'haurà de sortir una *publicació periòdica de referència* –per exemple un Anuari, amb un treball tant quantitatiu com qualitatiu–, que en pocs anys pugui servir per situar l'ICIP de manera clara entre els centres de pau internacionals.

Igualment, treballarem per bastir aliances i sinèrgies amb altres actors, especialment internacionals, explorant també la possibilitat d'aconseguir vies de finançament públic complementàries a l'actual.

4.6. La *priorització geogràfica* del treball de l'ICIP està condicionada per les prioritats temàtiques i no per cap altra condició. Els casos a tractar en cada situació dependran de molts factors, uns conjunturals i altres de fons, però no per una prioritització prèvia. Volem treballar en espais de vulneració de drets, sense apriorismes.

Des del seu inici l'ICIP ha mantingut una relació de treball molt estreta amb diversos actors de dues realitats ben diferents: la violència al País Basc i la situació general de Colòmbia, ambdues amb forts lligams amb Catalunya i amb el seu teixit pacifista. A més d'aprofundir aquestes relacions, caldrà estar amatents a altres realitats –i especialment les més properes de la Mediterrània i d'Orient Mitjà– en les quals l'ICIP podria incidir amb resultats molt positius. Els diferents programes tindran en compte la possibilitat de desenvolupar activitats de recerca, de formació, de suport a accions de pau o bé cercar sinèrgies amb actors d'aquests països, o d'altres si s'escau.

4.7. A més dels programes d'actuació, l'ICIP haurà d'assegurar capacitat i recursos per:

- organitzar algunes *activitats* relacionades amb temes d'actualitat;
- mantenir accions de *sensibilització* que apropin l'activitat de l'ICIP al territori, així com algunes accions d'educació per la pau;
- donar *assessorament* a qüestions concretes que ens demanin les administracions públiques o el moviment per la pau d'arreu de Catalunya;
- potenciar la *biblioteca* i el seu ús, principalment per mitjà de publicacions relacionades amb els Programes però no exclusivament, i
- garantir uns *serveis generals* de qualitat per a tota la institució, com poden ser un departament de comunicació o serveis administratius i jurídics.

Tot i això, la Junta de Govern i la direcció executiva de l'ICIP vetllaran perquè l'esforç i els recursos destinats als programes suposin cada any al voltant d'un 70-75% del total.

4.8. Pel que fa a les activitats de sensibilització, el rol principal de l'ICIP serà donar assistència i suport a altres actors que desenvolupin projectes i accions de construcció de pau, especialment als ajuntaments, entitats i moviments socials, per tal que el nostre focus esdevingui un senyal d'identitat del treball per la pau en tot el teixit català.

Les activitats pròpies estaran enfocades, principalment, a reforçar els programes de treball en el seu vessant de divulgació i difusió pública dels temes.

5. PROGRAMES TRANSVERSALS A DESENVOLUPAR

Cal repetir que no partim de zero, i es tracta d'aprofitar tot el saber que ja hem acumulat en aquests anys, sense fer tabula rasa, com diu la dita popular anglesa *Don't throw the baby out with the bathwater*.

Tampoc no volem mantenir totes les activitats actuals en el format actual, sinó anar evolucionant a mesura que els programes desenvolupin la seva activitat i es vagin consolidant.

Tots els programes tindran un *Pla biennal o triennal* que marcarà la seva actuació i els aspectes de la seva temàtica general que vol accentuar durant aquest període. El Pla contemplarà tant els aspectes de recerca com els de formació, transferència de coneixement, difusió pública, sensibilització, generació d'opinió i suport a accions de pau.

El primer Pla de treball es dissenyarà durant el segon semestre de 2017, i servirà per acabar de concretar els aspectes en què es focalitzarà cada programa.

Els programes que ens proposem desenvolupar en els propers anys són aquests:

PROGRAMA 1: CONSTRUCCIÓ DE PAU I ARTICULACIÓ DE LA CONVIVÈNCIA DESPRÉS DE LA VIOLÈNCIA

Després d'un període de desmesurada i sistemàtica violència, fruit de conflictes armats o de règims repressius, les societats afronten un escenari incert en què es combinen diferents elements com la reivindicació per a l'esclariment dels fets i els responsables, l'obligació dels Estats per garantir que els fets no tornin a succeir, la reparació a les víctimes, entre d'altres. S'obre un període de transició en què els canvis polítics, econòmics i socials esdevenen clau.

L'objectiu del programa és aprofundir en aquests contextos analitzant les experiències, les eines i les oportunitats de construcció de pau en aquestes societats. També esdevindrà fonamental abordar els reptes que suposen els escenaris de reconciliació i de reconstrucció del teixit social (és a dir, la millora de la convivència i la reconciliació) tot posant l'accent en les víctimes.

Entre els temes que es podrien aprofundir i caldrà seleccionar, destaquem els següents:

- Anàlisi de processos de transició política, econòmica i social des d'una perspectiva de pau

- Eines en l'àmbit de la justícia transicional
- Polítiques públiques i iniciatives socials de foment de la convivència
- Polítiques públiques i iniciatives socials de memòria
- Experiències de reconciliació
- Drets i necessitats de les víctimes
- El paper de la societat civil en la reconstrucció del teixit social
- La reconstrucció del teixit social des de l'ètica de la cura
- Paper que pot jugar l'ICIP en processos de mediació i en la formació d'agents de diplomàcia pública

---

PROGRAMA 2: VIOLÈNCIES FORA DELS CONTEXTOS BÈL·LICS

Més enllà de les dinàmiques que caracteritzen els conflictes armats, existeixen diverses realitats socials en què els nivells de violència directa, cultural i estructural són extraordinaris. Acostumen a ser contextos urbans, en els quals la població jove té un rol fonamental i on la manca d'oportunitats de desenvolupament personal o les enormes desigualtats socials desemboquen en nivells de frustració social molt elevats. La cultura de la violència, la presència massiva d'armes, el paper de les xarxes de crim organitzat i les activitats il·legals o bé la incapacitat de l'Estat per donar resposta als efectes i causes de fons d'aquests fenòmens, són alguns dels factors que acaben configurant realitats socials generadores d'una violència veritablement letal entre la població, especialment entre els col·lectius de dones i de joves. Una part de la literatura parla de "violències no convencionals".

L'objectiu és entendre els efectes i causes de fons d'aquest tipus de violència i reflexionar sobre les estratègies i iniciatives socials de resistència, resiliència, transformació de conflictes i construcció de pau que intenten donar resposta a aquesta realitat.

Entre els temes que es podrien aprofundir i caldrà seleccionar, destaquem els següents:

- Xarxes de criminalitat: diferents actors, víctimes-victimaris, públics-privats, legals-il·legals, agents grisos, global-local
- Pobresa, exclusió social i violència
- El fenomen de les bandes juvenils: els joves com a actors de violència, víctimes i constructors de pau
- Polítiques repressives vs polítiques de diàleg i integració
- Conseqüències humanitàries de les "violències no convencionals"
- Experiències de resistència i de resiliència

PROGRAMA 3: PAU I SEGURETAT EN LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES

Les polítiques públiques – tant en afers interns com exteriors – es basen en una determinada concepció de la seguretat que no coincideixen sempre amb aquella que remet a la pau positiva descrita per Johan Galtung i altres autors. A partir d'aquesta premissa l'objectiu de l'eix és doble: en primer lloc, analitzar precisament quina és la noció de seguretat sobre la qual se sustenten les polítiques actuals; i en segon lloc, analitzar la creixent “securitització” d'algunes polítiques concretes que, precisament pel seu impacte sobre la conflictivitat, per la seva finalitat social o fins i tot humanitària, s'haurien de plantejar des d'un altre punt de partida: polítiques exteriors, control de les migracions, cooperació per al desenvolupament, intervencions humanitàries, control de les poblacions, etc.

Entre els temes que es podrien aprofundir i caldrà seleccionar, destaquem els següents:

- Plans d'actuació de l'ODS 16 (estatals, nacionals, municipals...)
- Polítiques exteriors i impacte sobre la pau i els drets humans d'altres països
- Relació i coherència entre polítiques de pau, de desenvolupament i d'ajut humanitari
- Anàlisi crítica de les polítiques migratòries dissenyades en clau de seguretat
- Anàlisi de les diferents eines de seguretat i defensa
- L'impacte de les polítiques de seguretat sobre els drets humans i les llibertats
- Paper que pot jugar Catalunya, el govern, les seves institucions i les organitzacions en la diplomàcia internacional adreçada a la prevenció de conflictes violents

---

PROGRAMA 4: EMPRESES, CONFLICTES I DRETS HUMANS

El potencial i les experiències de les empreses en la resolució de conflictes –d'una banda– i el paper de les empreses en la gestació directa, el finançament i el manteniment dels conflictes --d'una altra banda--, són els dos eixos principals del programa. És un àmbit poc abordat des dels centres d'investigació per la pau, que l'ICIP ja treballa fa uns anys, i vol seguir desenvolupant, posant l'accent durant els propers dos anys en la capitalització del coneixement adquirit i les relacions establertes fins ara, i concretament:

- Potenciar la xarxa internacional BCHR (*Business, Conflicts and Human Rights*). Internalitzar-ne la secretaria i potenciar els lligams entre els seus membres. Seguiment de l'activitat del grup d'empreses i drets humans de les Nacions Unides i del grup de treball intergovernamental sobre el tractat.
- Desenvolupar recerca pròpia o impulsada des de l'ICIP: proposta d'indicadors i estudi comparatiu dels plans nacionals, existents i futurs, d'empresa i drets humans
- Promoure la màxima coordinació amb altres actors: articular la participació en el programa dels investigadors interessats radicats a Catalunya i promoure la seva participació en la xarxa internacional.
- Col·laborar amb les iniciatives polítiques a Catalunya sobre la relació entre les empreses i els drets humans.